

בס"ד. שיחת ש"פ קדושים, מבה"ח אייר, ה'תשי"ד.

בלתי מוגה

א. מכיון שהתוועדות זו היא בהמשך ל"סעודת משיח" דאחרון של פסח — יתחילו בניגון "אני מאמין".

* * *

ב. כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר¹ שאנו הולכים לקראת משיח צדקנו, וכאשר הולכים לקראת משיח צדקנו — יש ללכת בשמחה.

אלא שכאשר עושה האדם חשבון, אליבא דנפשי, ממעמדו ומצבו — יכול לחשוב: מצד איזה ענין יכול הוא להיות בשמחה?

מצד מצבו בעצמו — ידע איניש בנפשי כו'; ואפילו מצד התורה ומצוות שמקיים — הרי אין הוא מרגיש מה שנפעל ע"י קיום התומ"צ שלו, שהרי בזמן הזה כל הענינים הם באופן ד"מתן בסתר" (כפי שמצינו הלשון בזה²), וכמונח בתיבה סתומה³. וא"כ, כיצד יכול הוא להיות בשמחה?

והמענה לזה:

יש לדעת שכל ההמשכות נעשים כבר עתה, בזמן הגלות, ולעתיד לבוא יתגלו הענינים שנמשכו ע"י קיום התומ"צ בזה"ז דוקא. וכאשר עושים חשבון, שלאמיתו של דבר כל הענינים ישנם כבר עתה, וסוף-כל-סוף הם יתגלו — הדבר מביא לידי שמחה.

וזוהי אחת מנקודות התוכן הפנימי שבניגון "ניע זשוריצי כלאָפּצי" — שאין צורך לדאוג ("ניע זשוריצי"), כיון שכל הענינים ישנם כבר עתה, וכאשר יגיעו לפונדק ("דאָ קראַטשאַמקו"), ויפרקו את כל מה שיש בידם ("פּאַנאַנדערפּאַקן וואָס מען האָט") — אזי יראו מה שיש להם באמת ("וועט מען ערשט יעמאַלט זען וואָס מען פּאַרמאַגט"), ודבר זה יביא

ס"ע תלג ואילך (בהוצאת תש"ס — ע' תסז).
 תרכ"ט ריש ע' רט (בהוצאת תשנ"ב — ס"ע
 רכח ואילך). תרנ"א ריש ע' צו. תומ"ח ח"ב ע'
 198. וש"נ.

(4) ראה גם תומ"ח ע' 94. ח"ח ע' 240.

וש"נ.

(1) ראה גם תומ"ח ע' 243, ובהנסמן
 שם בהערה 100.

(2) ראה לקו"ת שלח לט, א. סה"מ תקס"ב
 ח"ב ע' שפב. מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא
 ח"א ע' נה.

(3) ראה לקו"ת דברים א, ב. סה"מ תרכ"ז

לידי "יין" — (לא יין שנותנים לנידונים בעונש קשה⁵, אלא) יין
 "המשמח"⁶, שמגלה את הענינים הנעלים ביותר⁷.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן את הניגון "ניע זשוריצי"].

* * *

ג. אמנם, אע"פ שכבר עתה נפעלים כל הענינים, וסוכ"ס (כשיגיעו
 ל"פונדק") יבואו לידי גילוי כו' (כנ"ל) — הרי סו"ס בינתיים, בשעת
 ההליכה בדרך, הכל הוא בהעלם, ונמצא שבפועל — אין בידנו שום
 דבר ("מען פֿאַרמאַגט גאַרניט"). וא"כ נשאלת שוב השאלה — מצד
 איזה ענין תהי' השמחה?

והעצה לזה היא — ענין הצמאון:

כאשר ישנו צמאון לגילוי אלקות — הרי צמאון זה גופא מרוה
 במקצת, כיון שהצמאון מרומם את האדם לאותה מדריגה שאל"י הוא
 צמא, וכמאמר הבעש"ט⁸ "במקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא".

[ועפ"ז מבאר הבעש"ט מ"ש⁹ "שרפים עומדים ממעל לו":

מעמדם של השרפים הוא בעולם הבריאה, וחיותם נמשכת משם
 אדני. ואעפ"כ נאמר "שרפים עומדים ממעל לו" — דקאי על מ"ש
 לפנ"ז¹⁰ "ורארה את אדני יושב על כסא גו", שם אדני שמחי' אותם
 בעולם הבריאה, עולם הכסא¹¹, היינו שעומדים למעלה ממקור חיותם.

וטעם הדבר — כיון שמתבוננים בענין ההבדלה באין ערוך של
 עולם האצילות, שהוא מובדל באין ערוך מעולם הבריאה (שהוא מקומם,
 כנ"ל) — שזוהו מה שאומרים¹² "קדוש קדוש קדוש גו", והתבוננות זו
 גופא מרוממת אותם, עד שהם אכן נמצאים באותה מדריגה שאל"י הוא
 הצמאון שלהם — עולם האצילות].

וענין זה מודגש בימי הספירה, שענינם הוא הצמאון למ"ת, שמתעם

זה סופרים את הימים עד שיהי' מ"ת¹³.

5) ראה סנהדרין מג, א. תנחומא פקודי ב.
 6) רמב"ם הל' סנהדרין פי"ג ה"ב-ג.
 7) ס' שופטים ט, יג. וראה ברכות לה, א.
 8) וש"נ.
 9) ראה לקו"ת שה"ש ב, סע"א ואילך.
 10) ובכ"מ.
 11) אגדה הובאה בר"ן סוף פסחים. וראה
 12) חינוך מצוה שו. הנסמן בלקו"ש חכ"ב ע' 114
 13) הערה 2.

וזהו ג"כ מ"ש דוד המלך¹⁴ "צמאה לך נפשי כמה לך בשרי גו' כן בקדש חזיתך", ופירש אדמו"ר הזקן בשם מורנו הבעש"ט נ"ע¹⁵: "כן בקדש חזיתך" — "הלואי בקדש חזיתך". והיינו, שאף שנמצא במדרגה תחתונה ביותר, "בארץ צי' ועיף בלי מים", מ"מ ה"ה מתברך "הלואי בקדש חזיתך" — "בקדש" דייקא, "קדש מלה בגרמי"¹⁶ שלמעלה גם מ"קדוש".

והטעם לזה — מצד גודל מעלת הצמאון (כנ"ל), שע"י הצמאון גופא יכול להתעלות למדרגה שאלי' הוא הצמאון, גם כאשר נמצא במדרגה תחתונה ביותר.

וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א: ישנו ניגון מאדמו"ר הזקן על הפסוק "צמאה לך נפשי", — וצוה שינגנו את ניגון זה.

[המסובים לא ידעו את הניגון, וניגנו כ"ק אדמו"ר שליט"א בעצמו כמה פעמים].

* * *

ד. אמנם, גם כאשר נמצאים במצב שאין אפילו ענין של צמאון — אזי העצה לזה היא להתבונן בענין זה גופא — עד כמה גדול ריחוקו מהקב"ה עד שאפילו צמאון אין לו, ועי"ז לבוא לידי מרירות והתעוררות רחמים רבים על נפשו על גודל ריחוקו מהקב"ה.

וזהו תוכן הבקשה בתפלה¹⁷ "ברחמיך הרבים רחם עלינו כו' ותן בלבנו בינה להבין כו'" — שהרחמנות היא גדולה עד כדי כך, שהאדם עצמו אינו יודע עד כמה גדלה הרחמנות עליו, ולכן מבקשים "ברחמיך הרבים רחם עלינו", ברחמיך דייקא (רחמיו של הקב"ה), כיון שאין אנו יודעים עד כמה גדלה הרחמנות עלינו. וזהו מה שממשיכים ומבקשים "ותן בלבנו בינה להבין כו'" — שנבין את גודל הרחמנות עלינו¹⁸.

וע"י המרירות והתעוררות רחמים הנ"ל — באים לידי כך שמרגישים את גודל הרחמנות, ומתעוררים בצמאון לאלקות.

וזהו תוכנו הפנימי של הניגון שחסידים ניגנו זה כמה דורות: "עסן

16) זח"ג צד, ב.

17) נוסח ברכות ק"ש.

18) ראה לקו"ת פינחס עח, ג. ובכ"מ.

14) תהלים סג, ב-ג.

15) ראה כתר שם טוב בהוספות ס"ד.

וש"נ.

עסט זיך . . דאָווענען דאָוונט זיך ניט¹⁹ — מרירות והתעוררות רחמים על כך שכאשר מדובר באכילה אין צורך בהתבוננות והשתדלות כו', והענין נעשה בדרך ממילא, משא"כ כשבאים להתפלל, שהו"ע הצמאון לאלקות — יש צורך בהכנות והתבוננות כו'.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "עסן עסט זיך".]

* * *

ה. אמרו חז"ל²⁰ "תלמיד שגלה מגלין רבו עמו". כך, שגם כאשר נמצאים במדרגה תחתונה כו', נעשים כל הענינים ע"י ההתקשרות עם רבותינו נשיאינו.

ומכיון שההתקשרות היא ע"י לימוד תורתם²¹ — אומר עתה מאמר, בהמשך למאמר דאחרון של פסח²², שהוא מאמר אדמו"ר הזקן והבאים אחריו²³.

ומכיון שמנהג ישן נושן מדור דור לנגן ניגון לפני אמירת חסידות — ינגנו עתה ניגון.

ו. ניגנו ניגון קודם אמירת דא"ח, ואמר מאמר ד"ה על שלשה דברים העולם עומד (הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א).

* * *

ז. ידוע²⁴ החילוק בין חודש ניסן לחודש תשרי — שהעבודה דחודש תשרי היא עבודת הבעלייתשובה, והעבודה דחודש ניסן היא עבודת הצדיקים.

והנה, החילוק בין עבודת הצדיקים לעבודת הבע"ת הוא²⁵ — שעבודת הבע"ת היא בכחי' רצוא, "למעלה מעלה עד אין קץ"²⁶, ועבודת הצדיקים היא בכחי' שוב, המשכה "למטה מטה עד אין תכלית"²⁶. אמנם, ע"פ משנת"ל (בהמאמר²⁷) שהעבודה צ"ל בהתכללות ב'.

19) ראה גם שיחת אחש"פ סט"ז ואילך (לעיל ע' 220 ואילך).
 20) מכות יו"ד, א. רמב"ם הל' רוצח ושמירת נפש רפ"ז.
 21) ראה אנ"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ה ע' צד (נעתק ב"היום יום" כד סיון). וש"נ.
 22) ד"ה ונחה עליו גוי' (נדפס לעיל ע' 200 ואילך).
 23) ראה לקמן סי"ט. וש"נ.
 24) ראה אוה"ת בא ע' רנו ואילך. וראה גם לעיל ע' 199. וש"נ.
 25) ראה סה"מ תרס"א ע' קסג ואילך. ועוד.
 26) ראה תקו"ז סוף תיקון נו (וראה שם תיקון יט — מ, ב). ז"ח יתרו לד, סע"ג.
 27) פ"ב ואילך (לעיל ע' 232 ואילך).

הקוים יחד, שבה"למטה מטה עד אין קץ" גופא יורגש הענין ד"למעלה מעלה עד אין תכלית", וזהו חידושו של משיח, ש"משיח אתא לאתבא צדיקיא בתיובתא"²⁸ — הרי מובן שגם בחודש ניסן וחדשי הקיץ (שענינם עבודת הצדיקים) צ"ל גם עבודת התשובה.

ח. ביאור הענין:

מי שנמצא במעמד ומצב נעלה ביותר, ועד למדריגת "צדיק" — עלול לעשות "חשבון" שאינו זקוק לעבודת התשובה, שכן, לשם מה עליו לעשות תשובה, ועל מה יעשה תשובה?

ועל כך המענה הוא, שגם אצלו צ"ל באופן תמידי התנועה דתשובה, כדי לעלות עי"ז למדריגה נעלית יותר — "אסורה מכאן להתקרב לשם"²⁹.

והטעם לזה:

ככל שיהי' האדם במדריגה נעלית, הרי לגבי מדריגה נעלית ממנו — אין לעבודתו ערך כלל ("זיין גאַנצע עבודה איז גאַרניט"), ולכן, כשיתבונן במדריגה נעלית ממנו — יתעורר אצלו הרצון להתעלות למדריגה זו.

והרי ידוע³⁰, שהעלי' למדריגה נעלית יותר היא דוקא ע"י ביטול המדריגה הקודמת ("אסורה מכאן להתקרב לשם"), שהו"ע התשובה.

וע"ד שמצינו בגמרא³¹ ש"ר' זירא כי סליק לארעא דישראל יתיב מאה תעניתא (או ארבעים תעניות)³² דלשתכח גמרא בבלאה מיני" — אף שגם לפני"ז הי' לימודו במדריגה נעלית ביותר, שלמד לשמה ונתעצם עם תורתו שלמד (עד ש"הוה בדיק נפשי" . . ולא הוה שלטא בי' נורא") — כיון שלגבי תלמוד ירושלמי, שהוא ענין נעלה עוד יותר, הי' עליו לשכוח את אופן הלימוד דתלמוד בבלי³³.

ועד"ז בעניננו — שככל שיהי' במדריגה נעלית ביותר, בעליות עד אין קץ (שהרי מדובר גם במדריגות שהן בבחי' בלי גבול), הרי לגבי בל"ג נעלה יותר אין לזה שום ערך, ולכן צ"ל ענין התשובה — "אסורה מכאן להתקרב לשם".

(28) ראה לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. וש"נ.

(31) ב"מ פה, סע"א.

(32) גירסת הרש"ל (נעתק עה"ג) שם.

וראה לקו"ש חל"ד ע' 24 הערה 6. וש"נ.

(33) ראה לקו"ש שם ע' 30. וש"נ.

שה"ש נ, סע"ב. וראה זח"ג קנג, ב.

(29) פרש"י שמות ג, ג. וראה סה"ש

תש"ב ע' 46 ואילך.

(30) ראה גם תו"מ סה"מ אייר ע' רכד.

והטעם שהסדר הוא באופן זה דוקא (שדוקא ע"י עבודת התשובה אפשר להתעלות לדרגא נעלית יותר) — כיון שהקב"ה הוא בלי גבול, ולכן, הדרך היחידה להתקשר אליו היא ע"י עבודת התשובה, שהיא בבחי' יציאה מעצמו ומהגבלות שלו.

ובפרטיות יותר:

עבודת הצדיקים — היא עבודה בדרך אור ישר, במדידה והגבלה שע"פ טו"ד. ולכן, אם יסתפק בעבודה זו — יישאר לעולם בתוך ההגבלות שלו, ולא יוכל להתקשר עם הקב"ה שהוא בלי גבול.

ודוקא ע"י עבודת התשובה, שתוכנה הוא שאינו שבע רצון ממעמדו ומצבו, ולכן הוא בתנועה של יציאה מעצמו — אזי אפילו "בשעתא חדא וברגעא חדא"³⁴, בפני אחת³⁵ אל הקב"ה ("מיט איין קער וואָס ער קערט זיך אָפּ פון זיך צום אויבערשטן"), נעשה היציאה מהגבלות שלו, ומתאחד עם הקב"ה.

ט. כל האמור — הוא גם בנוגע למי שאכן נמצא במדריגת צדיק, ועאכו"כ שכן הוא בנוגע למי שנמצא למטה מזה:

גם מי שאינו במדריגת צדיק — יכול לעשות "חשבון": מכיון שבשעה שמקיים מצוה או לומד תורה, נעשה מיוחד עם הקב"ה ביחוד "נצחי לעולם ועד" (כמ"ש בתניא³⁶) — הרי הוא כבר מיוחד עם הקב"ה באופן נצחי, ולמה לו לעשות תשובה?...

אמנם, עליו לזכור, שהן אמת שע"י מצוה אחת, או לימוד תורה למשך זמן קצר, מתאחד הוא עם הקב"ה ביחוד נצחי — אבל לאידך גיסא, הרי כשישנו רגע אחד שאינו עוסק בתורה, נאמר עליו³⁷ "כי דבר ה' בזה גו' הכרת תכרת", שנעשה נפרד ח"ו מהקב"ה!

ולכן, בכל מעמד ומצב שבו נמצא האדם, תמיד עליו לזכור, שאם הפסיק לרגע לעסוק בתומ"צ, נעשה "נפרד", ולכן עליו לשוב בתשובה, לצאת מעצמו, "אסורה מכאן".

י. הענין האמור — שייך גם למ"ש בפרשתנו³⁸ "מפני שיבה תקום גו'":

(34) זח"א קכט, סע"א.

(35) ראה לקו"ת דרושי ר"ה סא, א. סג, ד.

(36) פכ"ה (לב, א).

(37) שלח טו, לא. וראה סנהדרין צט, א.

(38) יט, לב.

סה"מ קונטרסים ח"ב שצו, ב. ח"ג ע' שכת.

איתא בזהר³⁹: "מני קב"ה לב"נ לאהדרא בתיובתא בכחרותי' קודם דיוזקין בי' יצה"ר, הה"ד מפני שיבה תקום, קודם שיבה דילך".

ובחסידות מבואר, שהכוונה היא שיש לעשות תשובה עוד לפני בואו של היצר הרע שנקרא בשם "מלך זקן וכסיל"⁴⁰, "שיבה". והיינו, שעוד בקטנותו, כאשר היצר אינו כ"כ בתוקף עדיין (דהיינו בתחילת העבודה) — עליו לצבור כחות, כדי שבעתיד (לאחר שיתחזק היצה"ר) לא יהי' שבע-רצון ממעמדו ומצבו, ויהי' בתנועה של יציאה מההגבלות שלו.

וענין זה מתאים להאמור לעיל — שגם אצל מי שנמצא במצב נעלה כו' צ"ל התנועה דתשובה, כיון שהדרך היחידה להתקרב להקב"ה היא ע"י יציאה ממצאותו:

הטעם שמיד בהתחלת העבודה צ"ל התנועה דתשובה (דהיינו שלילת הקס"ד שבהתחלת העבודה צ"ל עבודה ע"פ טו"ד דוקא, ורק לאח"ז צ"ל עבודה שלמעלה מטו"ד) — כי, כאשר ההתחלה היא ע"פ טו"ד, שזהו ענין הקשור עם מציאותו שלו, הרי גם אח"כ יישאר במציאותו, כפי שהוא מציאות בפ"ע מאלקות.

ובפרט לאחר שיתחזק אצלו היצה"ר ("שיבה"), כשהוא עדיין נמצא במציאותו — הרי ודאי שבסופו של דבר יהי' נפרד מאלקות ח"ו. ולכן, מיד בהתחלת העבודה צ"ל ענין התשובה — "אסורה מכאן", שהו"ע היציאה מעצמו ("אָפּטּרעטן פון זיך"), ודוקא ע"ז ביכלתו להתקשר עם הקב"ה ולהתאחד עמו.

יא. ההוראה מהאמור — בנוגע לעבודה הפרטית דחדשי הקיץ, שלאחרי חודש ניסן:

זמן הקיץ בכלל הוא זמן של תוקף הטבע, הכל מתחיל לפרוח כו', וניכרת ביותר הזרת הטבע.

ובהתאם לזה, הרי הסדר בחדשים אלה הוא לנסוע למקום מנוחה כו'. וגם אצל בחורי ישיבה נעשה סדר זה — שבימי הקיץ מתמסרים לבריאות הגוף, נוסעים ל"נאות דשא" ("דאָטשע") ל"תקופת נופש" ("אויף אַ וועקיישן צייט"), ובכלל — סדר ה"עבודה" בתקופה זו הוא בהענינים ד"בכל" דרכיך דעהו"...

(40) קהלת ד, יג ובפרש"י.

(41) משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

(39) ח"ג רכו, ריש ע"ב. וראה זהר סוף

פרשתנו (פז, ב) — הובא במכתב י"ד אייר שנה זו (אג"ק ח"ט ס"ע לז ואילך).

— (כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בכתב־שחוק): בנוגע להענין ד"דעהו" — הרי פעם כך ופעם כך ("ווי אַמאָל")... אבל הענין ד"דרכיך" — ישנו בוודאות!... —

וההוראה היא — שגם בזמן זה צ"ל עבודת התשובה, ענין היציאה מעצמו ומהמדידות והגבלות שלו.

יש לזכור⁴², שאפילו ר' אלעזר בן ערך, כאשר נמשך אחרי "חמרא דפרוגייתא ומיא דדיומסת", גרם לו הדבר ש"בעא למיקרא החדש הזה לכס"⁴³, קרא החרש הי' לבס"⁴⁴, דהיינו שבמקום "החדש הזה לכס", שהו"ע תכלית הגאולה והיציאה מהמצרים וגבולים — קרא "החרש הי' לבס"!!!

ולכן יש לדעת, שאף שזהו זמן הקיץ, זמן תוקף הדרת הטבע כו' — אעפ"כ, צריכים לעמוד תמיד (לא רק בתנועה של עבודת הצדיקים, עבודה בדרך "אור ישר", אלא גם) בתנועה של עבודת התשובה — היציאה מעצמו.

יב. ענין זה מודגש גם בהתחלת פרקי אבות שלומדים בשבתות שלאחרי חג הפסח, החל מהשבת הראשונה לאחר חג הפסח — "משה קבל תורה מסיני"⁴⁵:

אמרו חז"ל⁴⁶ "בתחלה הי' משה למד תורה ומשכחה, עד שניתנה לו במתנה", והיינו, שמצד ההגבלות שלו לא הי' באפשרותו לקבל את התורה (ואילו הי' משה רבינו מתחשב במדידות והגבלות כו' — לא הי' ביכלתו בשום אופן לקבל את התורה), ורק לאחר שנתבטל ממציאותו ויצא מההגבלות שלו — "ניתנה לו במתנה"⁴⁷.

* * *

יג. בין חג הפסח לחג השבועות ישנו הזמן דספירת העומר. והיינו, שבכללות ישנם ג' זמנים: חג הפסח, ספירת העומר, וחג השבועות.

והחילוק ביניהם: בפסח — חמץ הוא דבר האסור, בספירת העומר — הוא דבר הרשות, ובשבועות — הוא מצוה חיובית, שהרי שתי הלחם הי' צ"ל מחמץ דוקא⁴⁸.

(45) אבות רפ"א.

(46) נדרים לח, א.

(47) ראה גם לקו"ש חט"ו ע' 329.

(48) אמור כג, יז. מנחות נב, ב.

(42) ראה גם שיחת ש"פ תוריע ס"ו ואילך

(לעיל ס"ע 175 ואילך).

(43) בא יב, ב.

(44) שבת קמוז, ב.

ולכאורה אינו מובן: אם חמץ בפסח הוא דבר האסור — איך יתכן שבשבועות נעשה חמץ ענין של מצוה (ששתי הלחם צ"ל מחמץ דוקא)? וביאור הענין⁴⁹:

חמץ — הו"ע של ישות והתנשאות, טעם ודעת, היפך ענין המצה שנקראת "לחמא עניא", שאין בה התנשאות ואין בה טעם.

ולכן, בחג הפסח — מיד בצאת בני"מ מצרים — הי' חמץ אסור, כיון שאז האירה בהם האמונה בכחי' קטנות, דהיינו שהי' בהם אמונה וביטול בלבד, אבל בפנימיות עדיין לא הי' בהם כלום ("זיי האָבן נאָך גאַרניט געהאַט"), ולכן הטעם ודעת (שהו"ע החמץ) שלהם — עדיין לא הי' כדבעי;

ורק בחג השבועות, לאחר שלמות העבודה דספירת העומר בבירור המדות בפנימיות, כך, שגם עניני הטעם ודעת נעשו קדושה — אזי אפשר לעשות גם מהחמץ ענין של מצוה.

יד. והנה, בזמן הזה אין הקרבת שתי הלחם בגשמיות, אבל ישנו ענין זה בעבודה הרוחנית בנפש האדם, בג' זמנים הנ"ל:

אמרו חז"ל⁵⁰ "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא (היום⁵¹) ממצרים", והיינו שתמיד צ"ל ענין היציאה ממצר הגוף ונפש הבהמית, שהו"ע יציאת מצרים ברוחניות.

והסדר בזה — שבהתחלת העבודה (בדוגמת הענין דיצי"מ בחג הפסח) חמץ הוא אסור, דהיינו שאין לחשוב כלל על הטו"ד שלו, אין ענין פלוני נראה בעיניו ע"פ שכל כו', שהרי שכלו עדיין אינו כדבעי, ולכן עליו להיות בתנועת ביטול וקבלת עול שלמעלה מטו"ד.

[וענין זה אינו רק בהתחלת העבודה ממש, אלא בכל מצב ישנו ענין שהוא בדוגמת התחלת העבודה, שהרי "בכל דור ודור (דהיינו בכל מעמד ומצב) חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים". ולכן, בכל מצב ישנה תנועה זו — שלא להתחשב בעצמו ובשכלו, וכנ"ל (ס"ח) שגם בעבודת הצדיקים צ"ל העבודה דתשובה ויציאה ממציותו].

אמנם, לאחר שכבר יצא מ"מצרים" (מהמצרים והגבלות שלו) — הרי אף שגם אז אינו יכול עדיין לעשות מהחמץ מצוה חיובית (היינו,

(50) פסחים קטז, ב (במשנה).
(51) תניא רפמ"ז.

(49) ראה גם לקו"ש חכ"ב ס"ע 31 ואילך,
חל"ב ע' 136, ובהנסמן שם.

קדושה ממש), מ"מ, אין זה כבר דבר האסור, אלא דבר הרשות — דהיינו שעליו להתחיל לחשוב ("ער דארף שוין אָנהויבן עפעס טראַכטן") על פנימיותו ועל מציאותו שלו (שהו"ע החמץ שבו), שיהיו באופן המתאים לקדושה.

ועד שבגמר ותכלית העבודה — אפשר (ובמילא — חייבים) לעשות מהחמץ (טו"ד) ענין של קדושה ממש, כלי לאלקות, ע"י בירור פנימי, שהוא תכלית שלימות העבודה.

והרי זוהי מעלת תורת חסידות חב"ד — שאין מסתפקים בהענין ד"צדיק באמונתו יחי"52, אלא השכל עצמו נעשה כלי לאלקות.

* * *

טו. [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה שינגנו את הניגון "צמאה לך נפשי", וניגן בעצמו כמה פעמים כדי שילמדוהו היטב, וקודם שהתחיל אמר:]

כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר פעם, שלא ידייק על "זעכצנטל" (אחד חלקי שש-עשרה, תנועה קטנה ביותר). ואילו עכשיו לא אדייק גם על "אַכטל" (שמינית, תנועה גדולה יותר)⁵³.

[המסובים נגנו כמה תנועות שלא כראוי, וכ"ק אדמו"ר שליט"א תיקנם, ואמר:]

הניגון כולו, עד בבא השלישית — הוא בעל"ז.

ב' תנועות הראשונות (כולל גם "כן בקודש") — הם דרך צמאון ובקשה ("הלואי בקודש חזיתך"), ולכן התנועה היא "חלקה", "אַן אַ פּוּץ און אַן אַ קנייטש", כדרכה של בקשה, משא"כ בבבא השלישית — הפירוש "כן בקודש" הוא "כן" מלשון "הן".

* * *

טז. אודות כתיבת שמו של חודש אייר (בנוגע לגט ושטרות בכלל) — יש ספק אם יש לכתוב "איר" ביו"ד אחת, או "אייר" בשתי יודיין. והמסקנא היא שיש לכתוב "אייר" בשתי יודיין, והסימן לזה — ש"אייר" ר"ת אברהם יצחק יעקב רחל⁵⁴, שהם כנגד ד' רגלי המרכבה⁵⁵.

52) חבוק ב, ד. וראה לקו"ד ח"א קלא, 54) ראה רמ"א אה"ע סקכו ס"ו ובבית א. קמא, ב. סה"ש תש"ד ע' 133. ועוד. שמואל שם סק"ב.
53) ראה גם סה"ש שם ע' 120. 54) ראה מאר"א, א, פד.

ולכאורה אינו מובן⁵⁶: בשלמא אברהם יצחק ויעקב — הרי הם האבות. אבל בנוגע לאמהות — היו יכולים לבחור בכל אחת מהן, ולמה נבחרה רחל דוקא?

וביאור הענין:

ידוע, שאברהם יצחק ויעקב הם ג' הקוין דחג"ת⁵⁷: אברהם הוא מדת החסד, יצחק — מדת הגבורה, ויעקב — מדת התפארת. וההמשכה מג' האבות (ג' הקוין דחג"ת) הוא ע"י רחל דוקא (רגל רביעי שבמרכבה), כיון שרחל ענינה ספירת המלכות, וכידוע שההמשכה דכל הספירות היא ע"י ספירת המלכות דוקא.

וכן מצינו גם כנגלה דתורה — כמסופר במדרשי חז"ל⁵⁸ שהאבות ושאר האמהות לא הצליחו לפייס את הקב"ה ע"י טענותיהם, ורק ע"י טענתה של רחל, ש"רחל מבכה על בני", ובאופן ש"מאנה להנחם", אזי נפעל הענין ד"קול ברמה נשמע"⁵⁹, ועד שנעשה "ושבו בנים לגבולם"⁶⁰. ונמצא, שההתעוררות דאברהם יצחק ויעקב באה לידי פועל ע"י רחל דוקא.

יז. ביאור הענין בעבודה — ובהקדמה:

תוכן טענת רחל (שפעלה במקום שטענת האבות לא פעלה) הוא — "על בני" כי איננו⁵⁹. ולכאורה אינו מובן הלשון "איננו" (לשון יחיד) — הרי על-פי דקדוק צ"ל "כי אינם", לשון רבים (שהרי קאי על "בני")? והביאור בזה — ש"כי איננו" קאי על הקב"ה⁶¹: הענין ד"רחל מבכה" הוא על העדר גילוי אלקות אצל בני בזמן הגלות, דהיינו — על כך שבזמן הגלות הקב"ה אינו נמצא בגילוי בבני. ועד כדי כך הוא ההעלם — שאפילו צמאון לגילוי אלקות אינו בנמצא.

וזהו תוכן הענין ד"רחל מבכה על בני" בעבודה:

דובר לעיל (ס"ד) ע"ד הענין דהתעוררות רחמים רבים, שכאשר מתבונן במצבו ובא עי"ז לידי מרירות על ריחוקו מהקב"ה כו', הרי התעוררות זו פועלת בנפשו צמאון לאלקות.

58) פתיחתא דאיכ"ר כד.

59) ירמי' לא, יד.

60) שם, טז.

61) ראה זהר ח"א רי, א. ח"ב כט, ב. ח"ג

כ, ב.

56) ראה גם שיחת ש"פ אחרי מבה"ח

וער"ח אייר תשי"א ס"ב (תו"מ ח"ג ע' 59 ואילך).

57) ראה ספר הערכים — חב"ד ערך

אבות בתחילתו. וש"נ.

וזהו הענין ד"רחל מבכה על בני" — ההתכוונות בהענין ד"כי איננו", בגודל ירידתו ובגודל ריחוקו מאלקות, שמצד התכוונות זו עומד הוא בתנועה של מרירות רבה, ועד שבוכה ב"נהי בכי תמרורים"⁵⁹. וכ"כ גדלה בכייתו, עד שעיי"ז נפעל הענין ד"קול ברמה נשמע" — ההמשכה והגילוי דהאבות, חג"ת שבנפש (כנ"ל שהאבות הם בחי' חג"ת), שמתעורר באהבה ויראה לאלקות.

ועד שענין זה חודר בכלו ("דאָס נעמט אים דורך אינגאַנצן"), עד שאפילו הבשר הגשמי רואה אלקות — כפי שיהי' כאשר "ושבו בנים לגבולם", שאז "וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר"⁶².

* * *

יח. כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר פעם⁶³, שכשנולדה בתו (גיסתי) הבכירה, ביקש מאביו אדמו"ר נ"ע מתנה (או שאדמו"ר נ"ע רצה בעצמו לתת לו מתנה, וכ"ק מו"ח אדמו"ר בחר את המתנה) — שאדמו"ר נ"ע יאמר בפניו מאמר בסגנון האמירה של כל אחד מרבתינו נשיאינו. ואכן, אדמו"ר נ"ע נתן לו מתנה זו.

— כ"ק מו"ח אדמו"ר לא סיפר אז באיזה מאמר מדובר, ולכן אינני יכול לספר לכם זאת.

יט. אמנם, גם במאמר דאחרון של פסח²² — אפשר לראות את ההבחנה בין מאמרי רבותינו נשיאינו, שכל אחד מהם אמר מאמר זה באופן אחר:

מאמר זה — ישנו מאדמו"ר הזקן, והתחלתו — "להבין ענין אוא"ס ב"ה שהוא למעלה כו' ולמטה כו'"⁶⁴.

מאדמו"ר האמצעי — ישנו מאמר זה באמרי בינה⁶⁵ (וכן ישנו בתורת חיים⁶⁶ ד"ה צדקת פרזונו, אבל שם אין מדובר ע"ד ענין זה בעיקר), וניכר שאותם פרקים שבהם מדובר ע"ד ענינים אלו היו פעם מאמר בפ"ע.

וכן ישנו מאמר זה מהצ"צ — ד"ה "להבין הענין שארז"ל שאוא"ס ב"ה למעלה כו' ולמטה כו'"⁶⁷, ובו מדובר ע"ד הענין ד"אתה עשית את

(62) ישע"י מ, ה. בפתח השער פי"ט"כ, ובשער הק"ש

(63) ראה גם תו"מ — רשימת היומן ע' פי"א.

(66) שמות שכב, א ואילך. שיח. וש"נ.

(64) נרפס בסה"מ תקס"ב ע' שע ואילך. (67) נרפס באוה"ת ענינים ע' קי ואילך.

השמים גו' בכחך הגדול⁶⁸ (ועל שם זה מובא מאמר זה בדא"ח⁶⁹ בשם "ד"ה להבין ענין או"ס כו' בכחך הגדול").

מאדמו"ר מהר"ש (בספר המאמרים תרכ"ז⁷⁰ ד"ה "להבין הענין שאו"ס ב"ה הוא למעלה כו' ולמטה כו'"), ומאדמו"ר נ"ע (בשנים תרס"ו⁷¹, תרנ"ח⁷² ותר"פ⁷³).

וכאמור, במאמר זה אפשר לראות את ההבחנה בין אופן אמירת המאמר ע"י כל אחד מרבותינו נשיאינו, כיון שהמאמר נאמר על-ידי כל רבי בסגנון שונה.

— אפשר לראות ענין זה גם במאמרים אחרים, אבל גם מאמר זה הוא דוגמא טובה לכך. וכפי שנהג כ"ק מו"ח אדמו"ר לומר: מה לא טוב ענין זה?! ("וואָס איז שלעכט דער ענין"?!) —

כ. ובפרטיות:

במאמר אדמו"ר הזקן — מדובר שהענינים ד"מעלה" ו"מטה" הם אצילות ובי"ע, ולא למעלה מזה. וכן אין בו מראי-מקומות, השוואות לענינים אחרים בדרך "בנין אב" וכדומה.

במאמר אדמו"ר האמצעי — מבוארים הענינים ד"מעלה" ו"מטה" לפני הצמצום, וכלל אינו מדבר במדריגות שלמטה מזה.

במאמר הצ"צ — מדובר ע"ד ענין זה בהרחבה, ומציין לכמה מאמרים בתו"א השייכים לענין זה, ומקיש בדרך "בנין אב" מענין אחד לחבירו.

במאמר אדמו"ר מהר"ש — מבואר ענין זה בסגנון אחר ועם כמה הוספות.

במאמרי אדמו"ר נ"ע — מבוארים הענינים ד"מעלה" ו"מטה" בכל המדריגות: מתחיל מענינים תחתונים, אח"כ — ענינים אלה כפי שהם בשרשם, ומשם עובר ("ער פאָרקריכט") לבאר ענינים אלו כפי שהם לפני הצמצום, ועד ליכולת העצמות, ש"ביכלתו להאיר וביכלתו שלא להאיר".

ונוסף לזה — אינו מביא דעות שונות כו', אלא מבאר את הענין

תנו ואילך).

(68 ירמ' לב, יז.

(69 המשך תער"ב ח"א ריש ע' תפט. ע' (71 המשך תרס"ו ע' קסה ואילך.

תרגל. סה"מ עזר"ת ע' קעז. (72 סה"מ תרנ"ח ע' סח ואילך.

(70 ע' תכד ואילך (בהוצאת תש"ס — ע' (73 סה"מ פר"ת ע' רמב ואילך.

מיד כפי ההכרעה שבדבר, בהתאם לפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר⁷⁴ בשם זקני החסידים, שאדמו"ר נ"ע הוא "הרמב"ם של תורת החסידות" — דהיינו שדרכו היא כדרכו של הרמב"ם, שאינו מביא דעות שונות, אלא מבאר מיד את המסקנא שבכל ענין, בסגנון קל צח ומסודר.

כא. ביאור הטעם לחילוקי הסגנון בין רבותינו נשיאינו:

דובר פעם⁷⁵ בביאור הענין ד"ממלא מקום", שפירושו הוא כפשוטו — שהוא ממלא את כל המקום ("ער פאָרנעמט דעם גאַנצן פּלאַץ").

ומכיון שכל רבותינו נשיאינו הם ממלאי מקום הנשיאים שלפניהם — הרי יש בהם כל הענינים שהיו בנשיאים שלפניהם, אלא שבכל אחד מהם ישנה הוספה לגבי הנשיא שלפניו (שאם לא כן — הרי הי' יכול להישאר הנשיא הקודם), מתאים לפי הדור.

וזהו טעם החילוק בין רבותינו נשיאינו בסגנון המאמרים — כי כל אחד מרבותינו אמר חסידות מתאים לענינו, שהרי גילוי האור הוא לפי אופן המאור.

כב. והנה, ההתקשרות לרבותינו נשיאינו היא ע"י לימוד תורתם⁷⁶.

ואף שתורתם אינה אלא הארה בלבד מהמאור, ולכן, ככל שילמדו ו"ישאבו" עוד ועוד ("שעפן און שעפן") מתורתם, לעולם לא יוכלו "לשאוב" את המאור ("וועט מען דעם מאור אליין קיינמאַל ניט אויסשעפן"),

וכפי שמצינו⁷⁶ שכשם שלא זהו עיקר האלקות מה שהעולמות מתהווים ממנו⁷⁷, כמו"כ לא זהו עיקר האלקות מה שהאור נמשך ממנו, והיינו שהעצמות הוא למעלה גם מענין המאור,

אבל אעפ"כ, הרי סוכ"ס ע"י לימוד תורתם של רבותינו נשיאינו מתקשרים אליהם, ונעשים מיוחדים עם המאור, ועד שמתקשרים גם עם העצם, וענין ההתקשרות נוגע ומסייע בכל הענינים.

* * *

כג. מכיון שנמצאים כאן בחורים שהולכים לדבר בבתי-הכנסת — ימסרו שם את תוכן הענין המדובר לעיל (סי"א), בנוגע לימי הקיץ:

74) לקו"ד ח"ב רצו, א. סה"ש תר"ץ ע' 95. ראה המשך תערוב ח"א ס"ע תרכד. ועוד.

75) ראה שיחת ש"פ בשלח סכ"ב (לעיל 77) תו"א מג"א צט, ב. לקו"ת שה"ש ח, ס"ע 35 ואילך. וש"נ. א. ובכ"מ.

כשאדם מניח לעצמו לשקוע ("לאָזט זיך אַריין") ב"חמרא דפרוגייתא ומיא דדיומסת" — הרי מצינו שהדבר פעל אפילו על ר' אלעזר בן ערך. הן אמת שצ"ל שמירת בריאות הגוף, שהרי ענין זה "מדרכי (עבודת) ה' הוא"⁷⁸, אבל, אין להניח לעצמו לשקוע בזה יתר על המדה. ובפרט בזמן הקיץ, שבו תוקף הטבע הוא ביותר.

יש להסביר, שלאחרי שעברו את הנסיונות דימי החורף, נותן עתה הקב"ה את הנסיונות דימי הקיץ, שהם קשים מהנסיונות דימי החורף, ולכן יש להיזהר ביותר שלא לשקוע בענינים אלו.

ואדרבה: כאשר העצים פורחים וניכרת הדרת הטבע, אשר ע"פ דין⁷⁹ יש לברך על זה "שלא חיסר בעולמו כלום כו'" — יש לנצל זאת לקדושה, וללמוד מענין זה הוראה בעבודת ה' — שכשם שהעצים גדלים וצומחים, כך יש לגדול ולשגשג בעבודת ה'.

וכאמור, יש לדבר ע"ד ענין זה בבתי הכנסת. אפשר להוסיף ענינים נוספים — שהרי מכיון שהוא הדובר ("ער איז דער זאָגער"), עליו לדבר בסגנון שלו — אבל בכל אופן, יש לדבר ע"ד תוכן הענין הנ"ל.

* * *

כד. בתפלת המנחה מתחילים לקרוא בתורה בפ' אמור — "אמור גו' ואמרת", שעל זה דרשו חז"ל⁸⁰ — להזהיר גדולים על הקטנים".
והענין בזה:

ככאו"א מישראל ישנה מעלה שאין בזולתו, ולכן יש צורך באזהרה כפולה ("אמור ואמרת"): (א) מבלי הבט על הפחיתות שלו עצמו — על האדם להעניק מהענינים והמעלות שבו לזולתו; (ב) מכיון שגם בחבירו ישנן מעלות שאין בו — עליו ללמוד מחבירו ענינים אלו.

וכאשר יהי' סדר ההנהגה באהבת ישראל — נזכה להזמן שבו יקויים היעוד⁸¹ ד"ולא ילמדו עוד איש את רעהו גו' כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם".

לאדה"ז פי"ג סי"ד.
80) יבמות קיד, סע"א. הובא בפרש"י עה"פ.
81) ירמי' לא, לג.

78) רמב"ם הל' דעות רפ"ד (וראה לקו"ש ח"ב ע' 531 הערה 12. אג"ק חט"ז ס"ע סב ואילך, ובהנסמן שם).
79) ברכות מג, ב. רמב"ם הל' ברכות פ"י הי"ג. טושו"ע או"ח סרכ"ו. סדר ברה"ע